

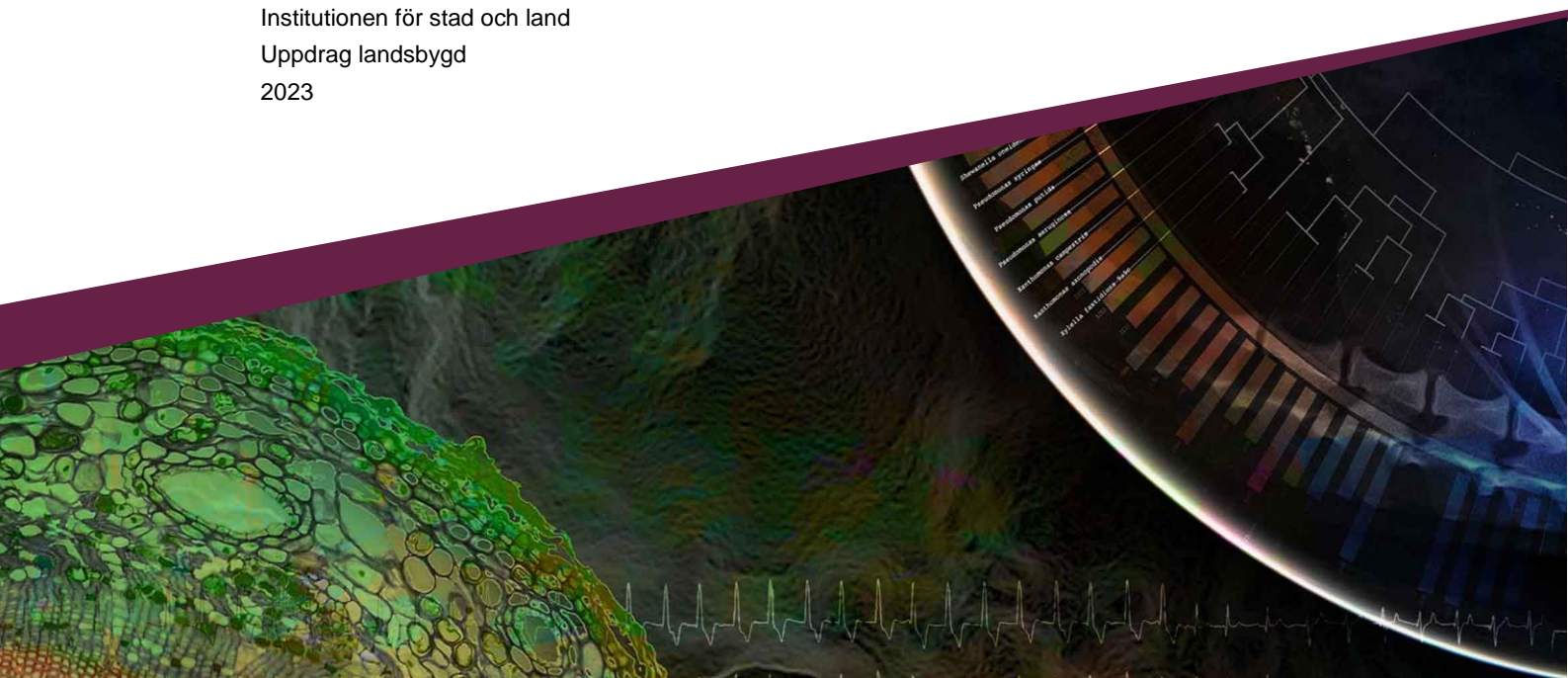

Forskare med fokus på landsbygder och regional utveckling

Forskarenkät 2022

Patrik Cras

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för stad och land
Uppdrag landsbygd
2023

Forskare med fokus på landsbygder och regional utveckling Forskarenkät 2022

Patrik Cras, <https://orcid.org/0000-0001-8929-3177>, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land.

Utgivare: Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land.
Utgivningsår: 2023
Utgivningsort: Uppsala
Nyckelord: forskning, landsbygd, regional utveckling, samverkan

Sammanfattning

Denna rapport presenterar resultatet av en enkätbaserad kartläggning av forskare vid svenska lärosäten och forskningsorganisationer som studerar landsbygder och regional utveckling i Sverige. Undersökningen visar att detta forskningsfält är brett och sträcker sig över åtminstone 34 olika vetenskapliga discipliner vid 23 olika lärosäten eller forskningsorganisationer. I rapporten ges en överblick över var och hur forskningen bedrivs och på vilka sätt forskarna samverkar med andra inom och utanför akademien.

Syftet med undersökningen, som genomfördes hösten 2022, är att utgöra underlag för SLU:s fortsatta arbete med att genomföra regeringsuppdraget att ”stärka forskningen kring Sveriges landsbygder genom förbättrad och ökad samordning och samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning inom landsbygds- och regional utveckling i Sverige”. I enkäten tillfrågades forskarna om sin syn på vad som är de största utmaningarna för forskningsfältet och vilka insatser SLU bör prioritera att genomföra inom ramen för uppdraget. I rapportens andra del presenteras en sammanställning av identifierade utmaningar och förslag på prioriterade insatser. Här framgår att forskarna framförallt efterfrågar, av SLU:s stödjande funktion, stöd till utveckling av forskarnätverk och mötesplatser inom landsbygds- och regionalforskning. De utmaningar som flest forskare lyfter är brist på forskningsfinansiering och särskilt långsiktig forskningsfinansiering.

Nyckelord: forskning, landsbygd, regional utveckling, samverkan

Innehållsförteckning

1.	Kartläggning genom forskarenkät	6
1.1	Urval	6
2.	Var finns forskning om Sveriges landsbygder?	7
3.	Vem finansierar forskningen?	11
4.	Vad, var och hur?	13
5.	Samarbeten och samverkan	17
6.	Utmaningar och efterfrågade insatser	20

1. Kartläggning genom forskarenkät

Regeringen har gett SLU i uppdrag att arbeta för att stärka forskningen kring Sveriges landsbygder genom förbättrad och ökad samordning och samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning inom landsbygds- och regional utveckling i Sverige. Nedan kallas detta uppdrag för ”Uppdrag landsbygd”.

Som underlag för detta arbete har SLU under hösten 2022 låtit berörda forskare besvara en enkät med frågor om sitt arbete och förslag gällande vilka typer av insatser SLU bör prioritera att genomföra inom ramen för uppdraget. Denna rapport presenterar resultatet av denna enkätundersökning.

1.1 Urval

Sedan SLU för första gången gavs ovan beskrivna regeringsuppdrag 2019 har en databas över forskare som bedriver forskning inom landsbygds- och regional utveckling byggts upp löpande. Grunden för databasen utgörs av en förfrågan till Sveriges lärosäten om de har forskare verksamma inom fältet. Vidare har sökningar i vetenskapliga databaser och forskningsfinansiärernas listor över beviljade forskningsprojekt också bidragit till att identifiera berörda forskare. Vid två tillfällen (2019 och 2022) har en förfrågan om att ge tips på forskarkollegor verksamma inom fältet skickats till samtliga forskare i databasen. Genom dessa tillvägagångssätt har 314 forskare identifierats och den elektroniska enkäten distribuerades till samtliga dessa via e-post. 132 forskare valde att besvara enkäten.

2. Var finns forskning om Sveriges landsbygder?

Var inom akademien bedrivs det forskning om Sveriges landsbygder? I enkäten frågade vi forskarna om deras ämnesmässiga hemvist, deras akademiska befattning och vid vilket lärosäte de har sin huvudsakliga anställning.

Sammanställningen över inom vilka ämnen forskarna är verksamma visar på en stor bredd inom samhällsvetenskapen, varav kulturgeografi är det ämne som härbärgerar flest forskare (se figur 1). Ett större antal forskare finns även inom statsvetenskap, företagsekonomi och landsbygdsutveckling. Även ett tiotal ytterligare discipliner har flera forskare som intresserar sig för landsbygder eller regional utveckling. I kategorin övriga ämnen ryms de ämnen som färre än tre forskare angett när de besvarat enkäten, dessa ämnen listas i tabell 1. Den största koncentrationen av forskare inom ett enskilt ämne vid ett specifikt lärosäte finns inom landsbygdsutveckling vid SLU.

Det finns landsbygdsforskare på alla akademiska positioner från adjunkt och doktorand upp till professor (se figur 2). Cirka en fjärdedel av de svarande är professorer, och drygt hälften har en befattning som lektor eller forskare. Drygt tio procent av de svarande är doktorander och postdoktorer vilket indikerar att viss återväxt sker inom fältet.

Forskarna är verksamma vid 24 olika lärosäten eller forskningsorganisationer, se figur 3 och tabell 2. Störst koncentration av forskare finns vid SLU och Umeå universitet.

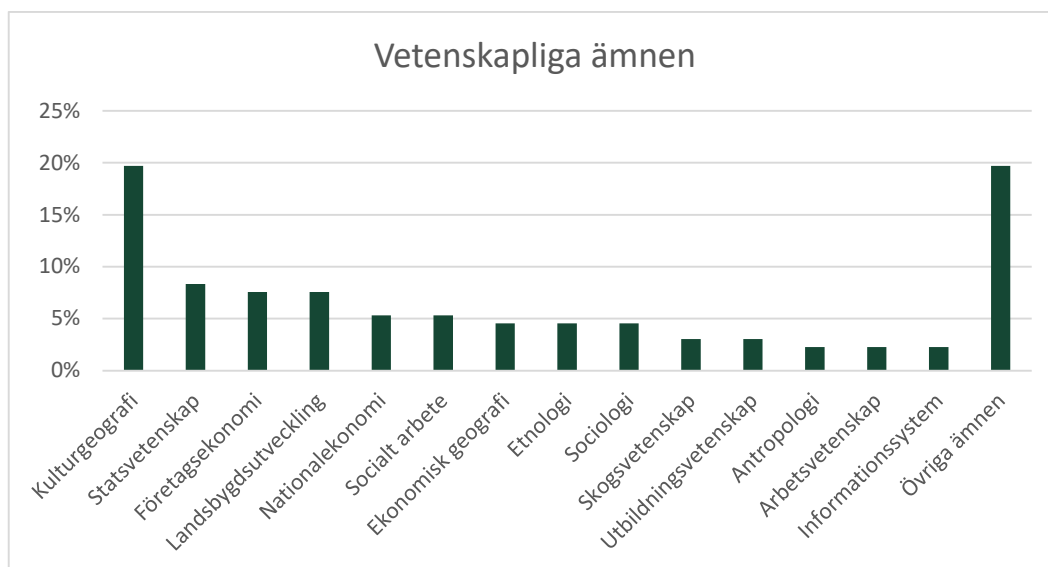

Fig. 1. Vetenskapliga ämnen (Anges som andel av forskare som besvarat enkäten.)
För en specificering av kategorin övriga ämnen se tabell 1.

Tabell 1. Övriga ämnen (en eller två svarande)

Arbetsintegrerat lärande	Miljökommunikation
Arkitektur	Miljövetenskap
Biologi	Pedagogik
Ekonomisk historia	Socialpsykologi
Folkhälsovetenskap	Stadsbyggnad och planering
Försvarsanalys	Trafikteknik
Genusstudier	Turismvetenskap
Geografididaktik	Tvärvetenskap
Kulturvård	Urbana och regionala studier
Landskapsarkitektur	Äldre och åldrande

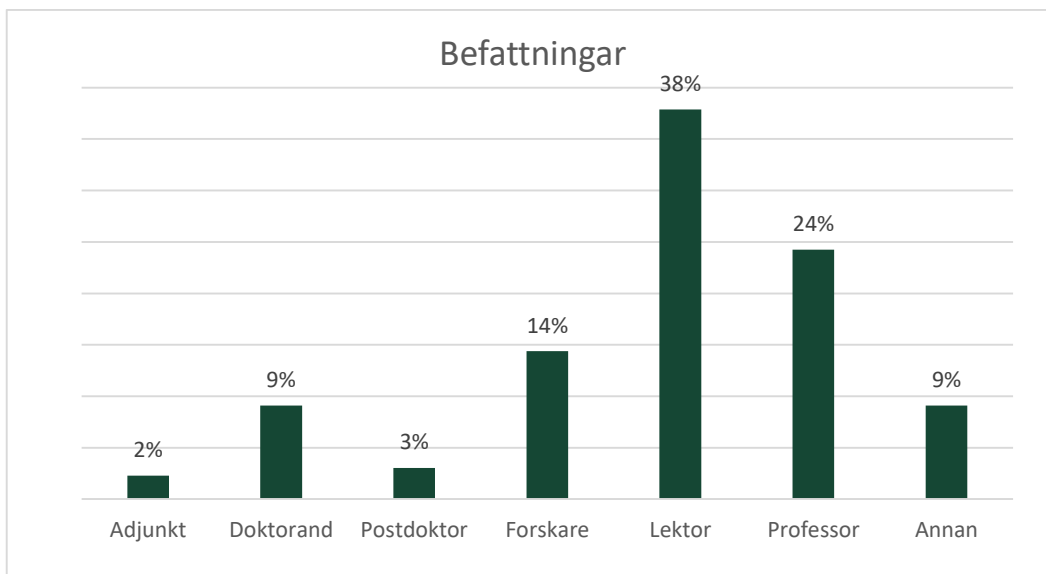
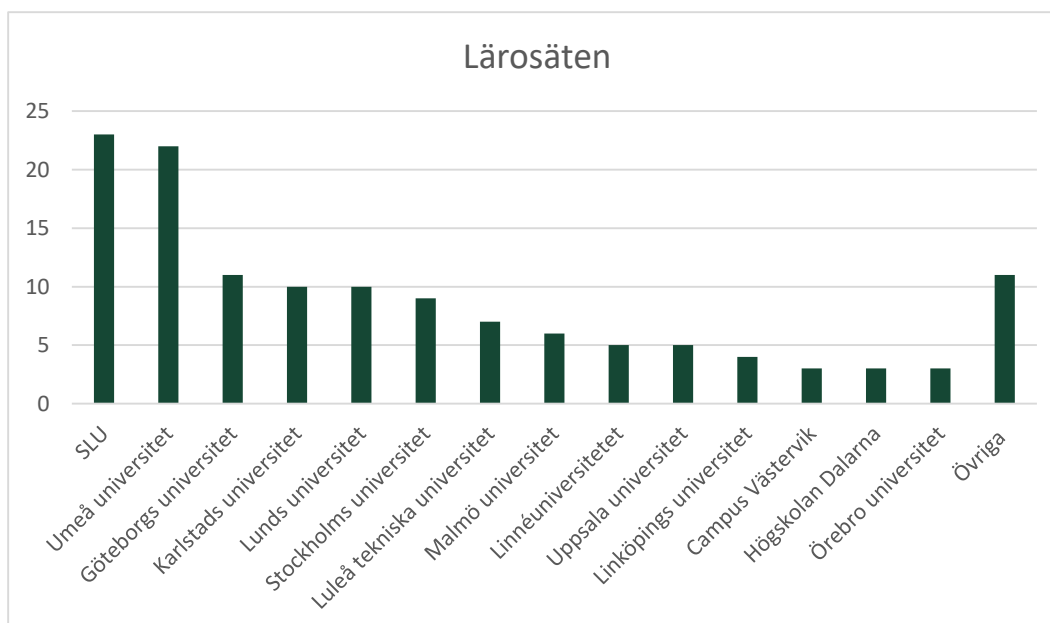

Fig. 2. Befattningar (Anges som andel av forskare som besvarat enkäten.)

Figur 3. Lärosäten (Anges som antal forskare.)

Tabell 2. Övriga lärosäten (En eller två svarande)

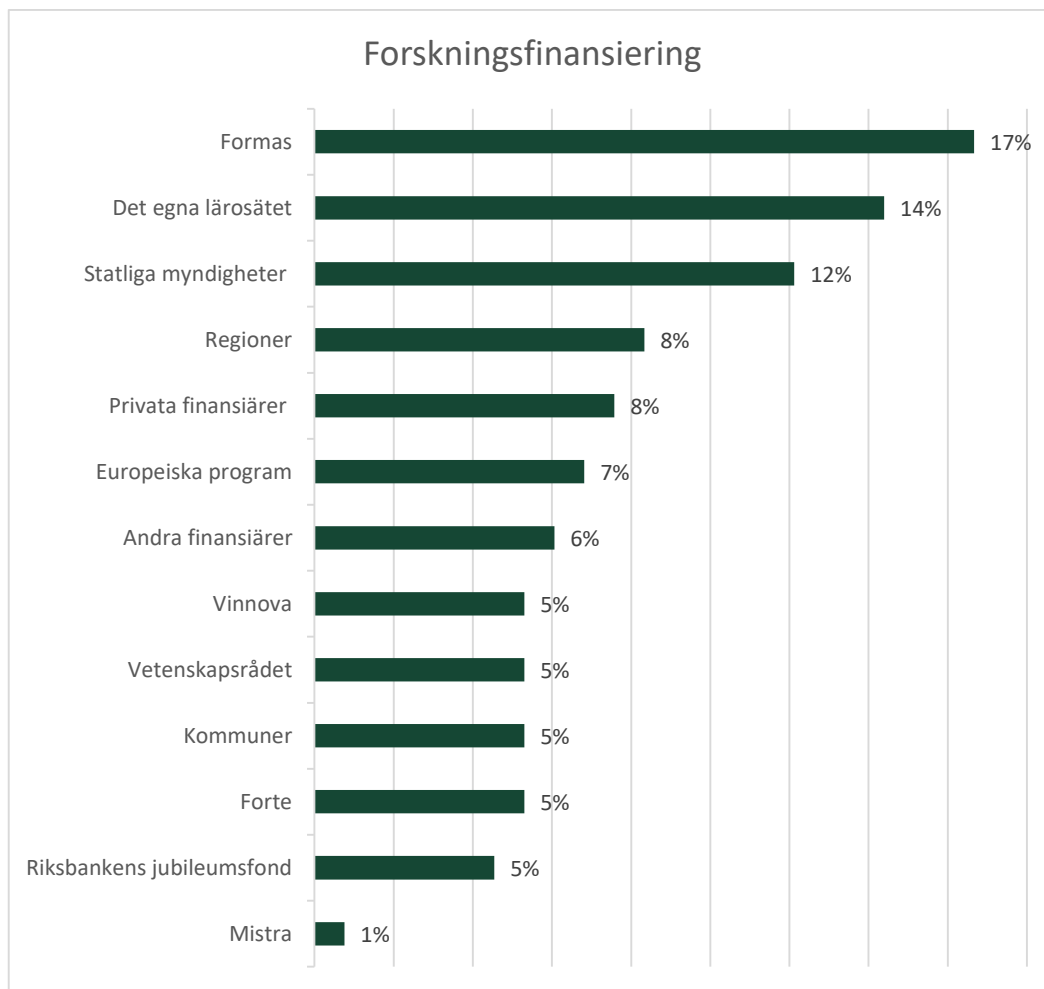
Kungliga Tekniska högskolan	Högskolan Väst
Chalmers tekniska högskola	Jönköping University
FOI Totalförsvarets forskningsinstitut	Mittuniversitetet
Hälsinglands utbildningsförbund	Södertörns högskola
Högskolan i Halmstad	

3. Vem finansierar forskningen?

I enkäten ställdes frågan ”Varifrån har din forskningsfinansiering kommit de senaste tre åren?”. Den organisation som flest forskare (17 %) anger som finansiär är det statliga forskningsrådet Formas (se figur 4). Då detta är forskningsrådet med inriktning mot miljö, areella näringar och samhällsbyggande är det föga förvånande. Svaren indikerar samtidigt att forskningsområdet vilar på en stor bredd av forskningsfinansiärer där endast en knapp femtedel av forskarna har finansierats av Formas under de senaste tre åren. Övriga statliga forskningsråd som under de senaste tre åren anges ha finansierat forskning inom fältet är Vetenskapsrådet, Vinnova, Forte, och Mistra.

Vid sidan av de finansiärer vars huvudverksamhet är forskningsfinansiering så är även statliga myndigheter, regioner och kommuner finansiärer av betydelse för forskningen om landsbygder. I kategorin *andra finansiärer* återfinns branschorganisationers forskningsfinansiering och forskningsfinansiärer som utgörs av konsortium av olika typer av aktörer; dessa är Belmont Forum, Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond, KK-stiftelsen, K2 - nationella centrum för forskning och utbildning om kollektivtrafik och Norrlandsnavet.

Knappt hälften av forskarna anger att de haft forskningsfinansiering under de senaste tre åren. När forskarna svarar på frågan om utmaningarna för landsbygds- och regionalforskning (se sid 21) så är svårigheterna att få forskningsfinansiering det som lyfts fram av flest svarande.

Figur 4. Forskningsfinansiering (Anges som andel av forskare som besvarat enkäten.)

4. Vad, var och hur?

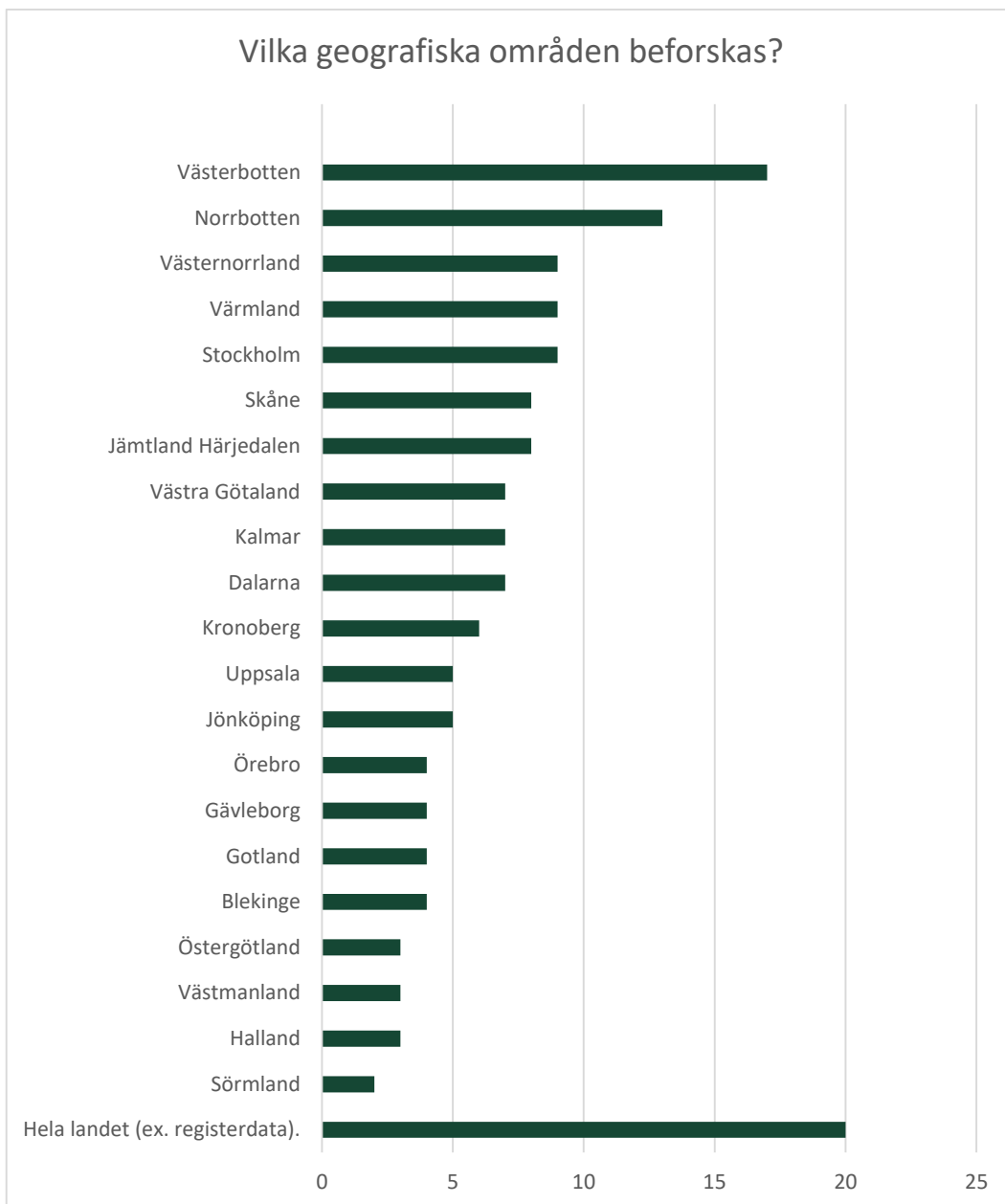
Forskarna ombads att beskriva vad de forskar om genom att ange upp till fem teman. Angivna teman finns sammanställda här nedan i tabell 3. Forskarna definierar sin forskning genom en kombination av olika typer av begrepp. De fem teman som samlar flest forskare är politik, arbetsmarknad/kompetensförsörjning, demografi/flyttmönster, klimatomställning och entreprenörskap. Även teman som digitalisering, ojämlikhet/rättvisa, plats, civilsamhälle, genus och naturresurser beforskas av minst tio forskare. Sammanställningen visar också på den stora bredden ämnen som kan vara relevanta ur landsbygds- eller regionalt perspektiv.

I figur 5 presenteras vilka delar av landet som studeras. Sammanställningen visar att de relativt sätt mest välbeforskade regionerna återfinns i norra Sverige, men även Värmland, Stockholms och Skånes län finns högt upp i listan. I andra änden av sammanställningen finns Östergötland, Västmanland, Halland och Sörmland som de län vars landsbygder studeras av minst antal forskare. Värt att notera är dock att alla regioner/län i landet finns med i listan och ingen region är en helt vit fläck på landsbygdsforskningskartan. Drygt 30 procent av forskarna anger att de utgår från data som gäller hela landet.

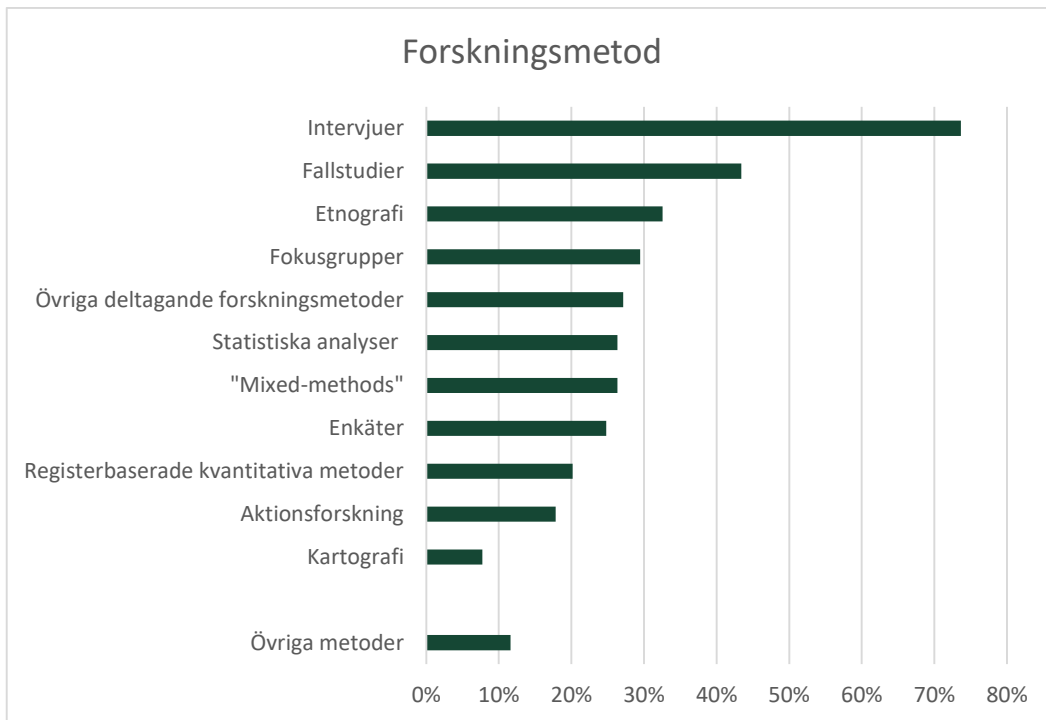
Genom vilka metoder sker forskningen? I figur 6 presenteras hur stor andel av de som besvarat enkätfrågan om forskningsmetod som tillämpar respektive metod. Enligt enkätsammanställningen är intervjuer det dominerande metodvalet. Sammanställningen ger också en bild av en viss övervikt av kvalitativa metoder jämfört med kvantitativa metoder.

Tabell 3. Forskningsteman enligt forskarna (siffrorna anger antal forskare)

Politik, politiska processer och implementering av politik	23	Processer och relationer	
		Demografi, flyttmönster, migration	15
Arbetsmarknad och kompetensförsörjning	17	Klimatomställning/grön omställning	15
		Entreprenörskap	14
Plats (platsidentitet, platsens betydelse, platsanknytning osv).	11	Digitalisering/digital transformation	13
		Ojämlikheter, tillgänglighet, sammanhållning, rättigheter, rättvisa	13
Civilsamhälle, sociala rörelser, frivilligengagemang	10	Hållbarhet/Hållbar utveckling	12
		Innovation/sociala innovationer	9
		Deltagandeprocesser/dialog (inkl. medborgardialog)	8
Regional utveckling/regionalpolitik	8	Relationer urbant-ruralt (inkl. normer)	8
		Kunskap, lärande och kunskapsformationer (inkl. rådgivning)	7
Välfärd och samhällsservice		Samverkan och samskapande	7
Mobilitet, transporter, kollektivtrafik	8	Strukturuomvandling	4
Utbildning	6	Krympande samhällen/nedväxt	3
Bostäder, bostadsförsörjning och fastigheter	5	Tillväxt	3
"Service"	4	Tekniska förändringar	2
Integration och segregation	4	Cirkulär resurskonsumtion	1
Beredskap/säkerhet/krishantering	3		
Infrastruktur	3	Den fysiska miljön som utgångspunkt	
Samhällsplanering och gestaltad miljö	3	Naturresurser inkl. markanvändning	11
Sjukvård och hälsa	2	Landskap	4
Blåljusverksamhet	1	Miljö	3
Socialtjänst	1	Biodiversitet	2
Äldreomsorg	1		
Branscher		Grupper i samhället	
Besöksnäring/turism/destinationsutveckling	9	Genus, kvinnor, män	13
Lantbruk och livsmedel	8	Barn och unga	8
Skog och skogsbruk	8	Äldre	3
Näringsliv och företagande generellt (inkl. affärsmodeller mm)	6	Urfolk/Samiskt	2
Bioekonomi	2	Intersektionalitet	1
Gruvnäring	2	Klass	1
Rennäring	2	Minoritetsgrupper	1
Fiske	1		
Kulturella näringar	1	Vardagsliv	3
Typer av landsbygdsbygd			
Skärgård	1		

Figur 5. Vilka delar av landet studeras? (Angers som antal forskare)

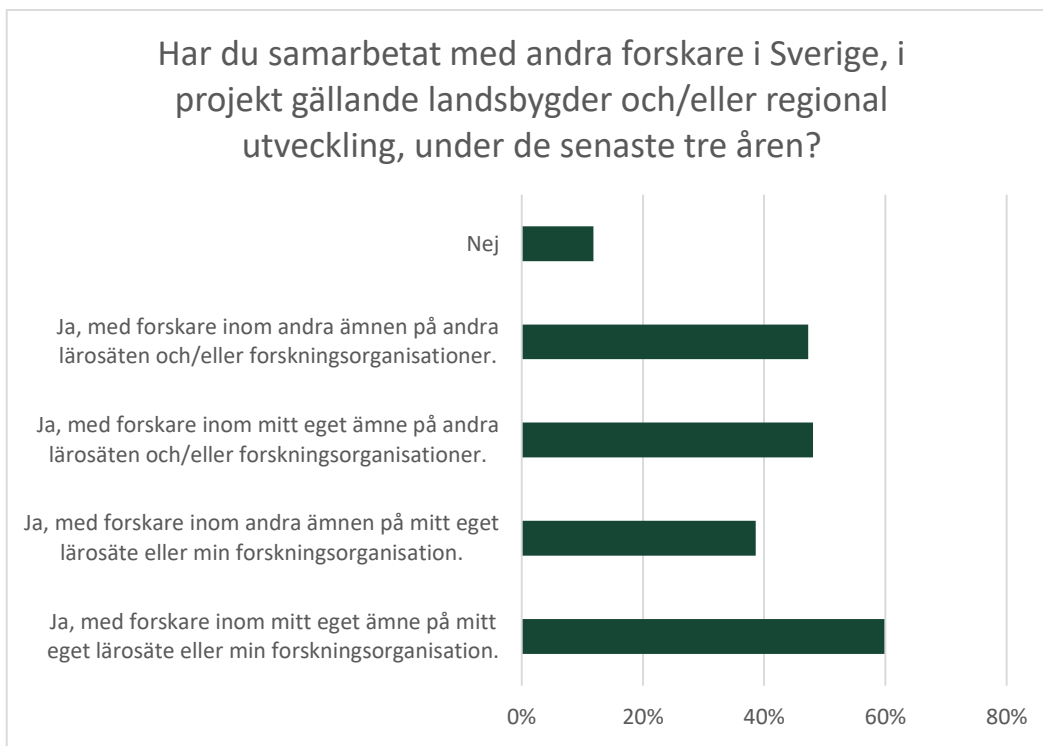
Figur 6. Forskningsmetod (Anges som andel av forskare som besvarat denna enkätfråga).

5. Samarbeten och samverkan

De flesta forskarna anger att de samarbetar med kollegor inom det egna ämnet på det egna lärosätet (se figur 7). Knappt hälften av forskarna anger att de samarbetar med forskarkollegor på andra lärosäten. Andelen som anger att det då handlar om samarbeten med forskare inom det egna ämnet är lika stor som andelen som anger att de samarbetar med forskare inom andra ämnen. Minst samarbete sker med forskarkollegor över ämnesgränserna på det egna lärosätet.

Det vanligaste sättet för forskarna att samverka med aktörer utanför akademien är genom forskningsprojekten (se fig. 8). Knappt 40 procent av forskarna anger också att aktörer utanför akademien finns knutna till forskningen genom referensgrupper. Övriga typer av samverkan engagerar endast 20 procent av forskarna.

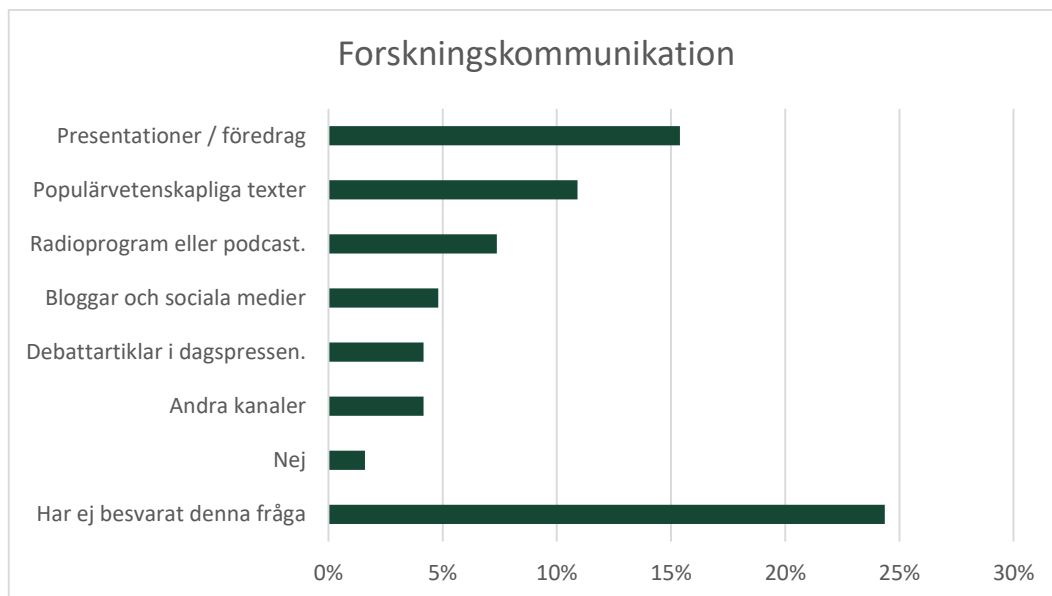
Det vanligaste sättet att jobba med forskningskommunikation riktat mot aktörer utanför akademien är genom forskningspresentationer/föredrag och populärvetenskapliga texter (se figur 9). Endast runt 5 procent av forskarna anger att de arbetar med övriga typer av kanaler såsom bloggar, sociala medier, debattartiklar mm.

Figur 7. Samarbete inom akademien

Figur 8. Samarbete utanför akademien (Anges som andel av forskare som besvarat enkäten.)

Figur 9. Forskningskommunikation (Anges som andel av forskare som besvarat enkäten).

Tabell 3. Andra kanaler för forskningskommunikation

Film	Studiebesök
Intervjuad i media	Websida

6. Utmaningar och efterfrågade insatser

I enkäten ställdes frågan ”Vilka är de största utmaningarna för att bedriva landsbygds- och regionalforskning i Sverige idag enligt din bedömning?”. 98 av de 131 forskarna besvarade denna fråga (se figur 10). Av de som svarade på frågan anger knappt hälften finansiering och resurser som en stor utmaning. Av dessa lyfter flera att det är långsiktig finansiering som är en utmaning.

Drygt 10 procent av de som bevarat denna fråga lyfter svårigheter att få till medverkan av olika typer av informanter och deltagare i forskningen som en stor utmaning. Det handlar både om att det är en utmaning att få kontakt med lokalbefolkning och företagsrepresentanter, och att få med representanter för det offentliga, såsom kommuner, som medverkande i forskningen.

Knappt 10 procent lyfter med olika beskrivningar det som uppfattas som ”urban hegemoni”, ”stadnorm” eller ”stadfokusering”. De som utvecklar sitt svar pekar på att det gäller både finansiärernas bedömningar såväl som vad som är prioriterat inom organisationen där man själv är verksam. Knappt 10 procent lyfter brist på samlade forum för de som är intresserade av forskning kring landsbygder och regional utveckling och brister gällande kanaler för forskarna att finna varandra.

Runt 5 procent lyfter på olika sätt att den institutionella miljön kring forskningen prioriterar tillväxtorienterad forskning med fokus på exempelvis innovationer och att kritiska perspektiv upplevs som icke önskvärda. Runt 5 procent lyfter också att landsbygdsforskning eller regionalforskning uppfattas ha låg status eller att det finns ett ointresse / okunskap kring detta område bland kollegorna inom den egna vetenskapliga disciplinen.

Andra utmaningar som lyfts av mer än ett par forskare är att fältet är väldigt brett och det är svårt att få en överblick över fältet, att det finns svårigheter att få tillgång till relevant statistik och registerdata, samt svårigheter att nå ut med forskningen till en bredare allmänhet och till beslutsfattare specifikt.

Vilken typ av insatser bör då prioriteras för att stödja forskningen kring landsbygderna? I enkäten ställdes frågan:

Ramen för "Uppdrag landsbygd" utgörs av regeringsuppdraget till SLU "att stärka forskningen kring landsbygderna genom förbättrad samordning och samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning inom landsbygds- och regional utveckling

i Sverige." - Vilka typer av insatser anser du bör prioriteras att genomföras inom ramen för detta uppdrag?

När forskarna själva får bevara frågan om vilka typer av insatser de tycker ska prioriteras inom ramen för uppdraget är det stöd till forskarnätverk och mötesplatser för forskare som lyfts fram av flest (se figur 11). Även forskningsfinansiering och finansiering av pilotprojekt föreslås. Allt detta är olika typer av insatser som hittills genomförts inom uppdraget. I tillägg till dessa föreslås av flera även utveckling av gemensamma doktorandkurser. I tabell 4 listas alla förslag på åtgärder.

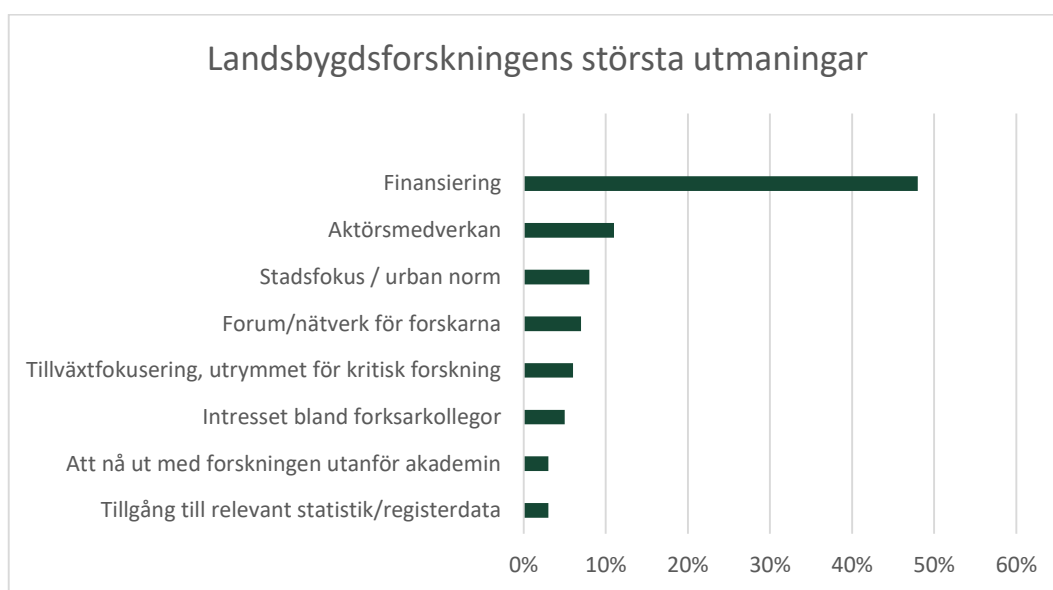

Fig. 10. Landsbygdsforskningens största gemensamma utmaningar. (Anges som andel av forskare som besvarat denna fråga i enkäten.)

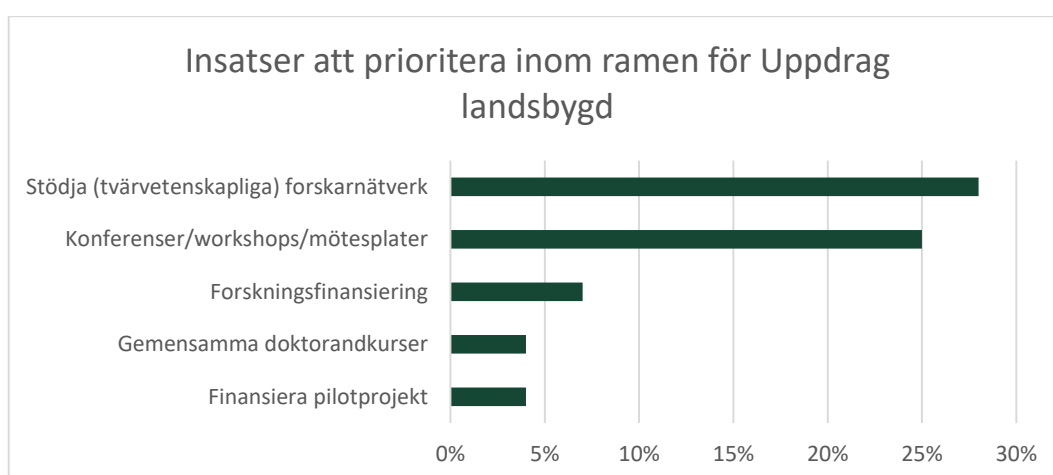

Fig. 11. Prioriterade insatser för att stödja samverkan inom forskning om landsbygd. (Anges som andel av forskare som besvarat denna fråga i enkäten.)

Tabell 4. Samtliga förslag på insatser inom ramen för Uppdrag landsbygd¹

Utveckla forskningsfältet <ul style="list-style-type: none">• Stödja (tvärvetenskapliga) forskarnätverk• Konferenser/workshops/mötesplatser• Gemensamma doktorandkurser• Arbeta med frågan av vad som är landsbygdsforskning• Inkludera fler som inte ser sig som landsbygdsforskare• Kritiska perspektiv på forskningen: för vem, forskarens roll osv.• Kunskapsöversikter över aktuell forskning• Samverkan mellan kvalitativ och kvantitativ forskning• Temanummer• Textseminarier	Kommunikation och påverkan <ul style="list-style-type: none">• Gemensamma debattartiklar• Informationskanal• Kommunicera landsbygdsforskningens bredd• Synliggöra kvantitativ forskning på sätt som många kan tillgodogöra sig• Omvärldsbevakning
Finansiering <ul style="list-style-type: none">• Stödja (tvärvetenskapliga) forskarnätverk• Finansiera pilotprojekt• Doktorandfinansiering• Förenklad ansökningsprocess• Publiceringsbidrag• Rikta forskningsfinansiering även till mindre tätorter• Stödja nätverkande inom samma universitet• Stödja yngre forskare• Större forskningsprogram	Kopplingen mellan forskning och policy <ul style="list-style-type: none">• Jobba med hela kedjan: från frågeställning till implementering• Mer fokus på strukturella utmaningar• Utvärdering av politiken• Workshops med beslutsfattare/politiker så att de kan ta till sig forskning Samverkan utanför akademien <ul style="list-style-type: none">• Sammankomster där praktiker och forskare kan mötas• Samordnade nätverk• Samverkan akademi + övriga samhället Annat <ul style="list-style-type: none">• Klimatsmart resande• Lyfta uppdraget från SLU - till vidare struktur• Uppmärksamma landsbygden och "stad/land"• Våga satsa på inte de mest genomtänkta projekten - men med möjliga chockande resultat

¹ Grupperingen av dessa förslag är framtagen av Amanda Bengtsson, SLU.